

REUFORMATOR

INFORMATOR O POGLAVLJIMA 23 I 24

Tema broja

NOVA ZAKONSKA REŠENJA ZA SPREČAVANJE NASILJA U PORODICI

SADRŽAJ

TEMA BROJA	2
Nova zakonska rešenja za sprečavanje nasilja u porodici	2
SRBIJA ANALIZA	6
Rešavanje otvorenih pitanja: zalog dobrosusedske politike	6
Šta nam donosi Nacionalni akcioni plan za primenu Rezolucije 1325 u Srbiji?	10
Pravo na obrazovanje dece migranata	13
ZANIMLJIVOST	16
Italijanski test za Zapadni Balkan: mogu li se susedi družiti?	16

TEMA BROJA

NOVA ZAKONSKA REŠENJA ZA SPREČAVANJE NASILJA U PORODICI

U novembru 2016. godine usvojen je novi [Zakon o sprečavanju nasilja u porodici](#) da bi se odgovorilo na potrebu prevencije nasilja i unapredili koordinacija i saradnja, odnosno odgovornost nadležnih službi. Kako izgleda primena Zakona nakon 1. juna ove godine, kada je on stupio na snagu?

Izvor: Pixabay

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici svojim rešenjima trebalo je da ispuni deo standarda koje postavlja [Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici](#), a koju je Srbija ratifikovala krajem 2013. godine. Najvažnije oblasti i načini zaštite žrtava predviđeni u novom Zakonu jesu uvođenje hitnih mera zaštite, procena bezbednosnih rizika, specijalizacija nadležnih profesionalaca, uvođenje jedinstvene i centralne (elektronske) evidencije nasilja u porodici, kao i uvođenje kaznenih odredaba (disciplinskih i prekršajnih) u slučaju neprimenjivanja ili opstruiranja primene Zakona.

Primena Zakona odložena je za šest meseci kako bi se obavila propisana obuka i pripremila prateća dokumenta. Tokom ovog perioda neki pokazatelji ukazivali su na

to da se mogu pojaviti izvesne teškoće prilikom njegove primene. Na primer, nije predviđena multisektorska obuka, u policiji je obučen mali broj izvršilaca (oko 450 službenika za celu Srbiju), centri za socijalni rad nisu imali nikakvu informaciju o primeni Zakona, podzakonski akti (obrasci i pravilnici) izrađeni su u poslednjem momentu, a propisana evidencija podataka o slučajevima nasilja u porodici nije uspostavljena do početka primene Zakona.

Važno je praćenje primene Zakona

Zakonom je predviđeno formiranje [Saveta](#) za suzbijanje nasilja u porodici kako bi se pratila njegova primena i poboljšali koordinacija i delotvornost prilikom zaštite žrtava. Ovaj mehanizam je uspostavljen u julu 2017, ali se čini da to nije dovoljno za praćenje operativnog nivoa aktivnosti. Do sada nismo videli nijedan javni izveštaj Saveta, a činjenica da on o svom radu obaveštava Vladu (samo) jednom godišnje ne ohrabruje.

Nedostatak elektronske evidencije o prijavljenim slučajevima nasilja i preduzetim merama zaštite (u policiji, osnovnim javnim tužilaštvima, osnovnim sudovima i centrima za socijalni rad) ne samo da usporava jednostavan i brz uvid u relevantne podatke u vezi sa konkretnim slučajem, već ozbiljno otežava efikasno praćenje postupanja nadležnih službi i primenu Zakona.

Nezavisno praćenje primene zakona

[Autonomni ženski centar](#) (dalje AŽC) dobio je poziv od [Ministarstva pravde](#) da učestvuje u radu Saveta za suzbijanje nasilja u porodici. Doneta je odluka da se nezavisno i redovno prati primena Zakona, a da se zapažanja i predlozi dostavljaju Savetu i stavljaju na uvid javnost. Iz tih razloga od Republičkog javnog tužilaštva, Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja zatražene su informacije o primeni Zakona, za svaki mesec (na osnovu [Zakona](#) o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja). Podatke o traženim informacijama redovno dostavlja jedino Republičko javno tužilaštvo (dalje RJT).

Podaci Ministarstva unutrašnjih poslova (dalje MUP) stižu sa značajnim zakašnjenjem (u odnosu na zakonski rok), a vode se tako da ih je nemoguće uporediti sa podacima koje dostavlja RJT. Naime, MUP dostavlja podatke evidentirane prema policijskim upravama (kojih ima 27), a RJT prema sedištu osnovnih javnih tužilaštava i odeljenja (kojih ima 63), što onemogućava direktno poređenje podataka iz ova dva izvora.

Ministarstvo zaduženo za socijalna pitanja obavestilo je AŽC da traženi podaci nisu predmet izveštaja o radu koje dostavljaju ustanove socijalne zaštite, te da ne raspolažu tim podacima. Navedeno je da će to Ministarstvo razmotriti mogućnost da obaveže ustanove da dostavljaju i informacije o postupanju u skladu sa Zakonom, što je neobično kada imamo u vidu da je vođenje takve evidencije obavezno.

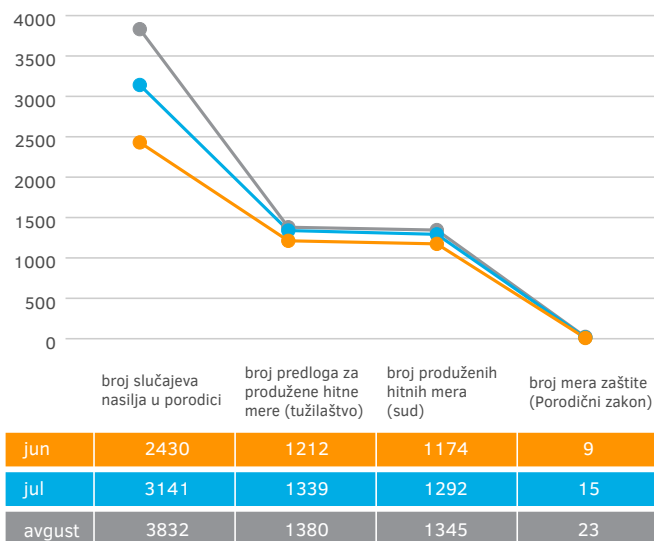
Uspešan početak primene Zakona

U prva tri meseca (jun – avgust 2017) primene Zakona o sprečavanju nasilja u porodici razmatran je značajan broj slučajeva nasilja i određen je značajan broj hitnih i produženih hitnih mera zaštite (Grafikon 1). Na osnovu raspoloživih podataka moglo bi se zaključiti da je primena Zakona uspešno započeta. Beleži se porast predloga za produženje hitnih mera zaštite iako se smanjuje procenat predloga u odnosu na broj razmatranih slučajeva nasilja. Evidentno je da sudije potvrđuju veliki broj predloga tužilaštva (preko 95%), sa izuzetkom suda u Valjevu (između 70 i 65% potvrđenih predloga). Međutim, broj tužbi za određivanje **mera zaštite** od nasilja u porodici (kao dugoročnija preventivna zaštita žrtve nasilja), koje po službenoj dužnosti podnose OJT, nikako ne ohrabruje iako je u porastu. Ministarstvo unutrašnjih poslova izvestilo je da su u junu evidentirane 744 prijave za krivično delo nasilja u porodici, dok je u julu taj broj bio veći, odnosno iznosio je 825 krivičnih prijava.

Ipak, porast broja razmatranih slučajeva nasilja ne mora nužno da označava povećanje broja novih prijava, već može da nastane zbog toga što se na sastancima razmatraju i „tekući slučajevi”, kao i oni u kojima se „predlažu

mere za okončanje postupaka koji dugo traju”. Takođe, na osnovu raspoloživih podataka ne može se reći da li je bilo i koliko je bilo slučajeva u kojima je planirana zaštita i podrška žrtvama drugih krivičnih dela u skladu sa Zakonom (čl. 4).

Grafikon 1: Broj razmatranih slučajeva nasilja, broj predloga i broj produženih hitnih mera

Međutim, i bez potpunih informacija, potvrđuje se da je nasilje u porodici sa kojim se suočavaju institucije sistema rasprostranjena pojava. To u potpunosti opravdava i specijalizaciju profesionalaca i Zakonom obavezujuću koordinaciju i saradnju između nadležnih službi.

Zbunjujući odnos između broja hitnih i produženih hitnih mera

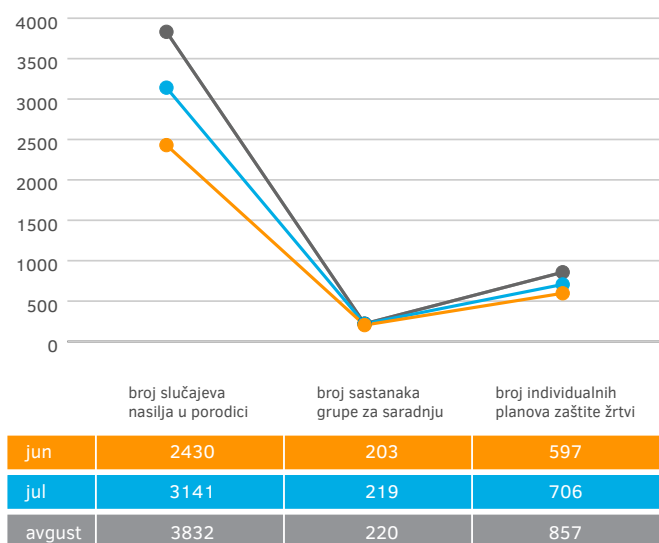
Zbog načina na koji MUP broji (i izveštava) hitne mere u nadležnosti policijskih službenika (koje traju 48 sati), nije moguće (samo na osnovu dobijenih podataka) zaključiti kakav je odnos između tih mera i tužilačkih predloga za produženje hitnih mera (koje traju 30 dana). Naime, Zakon predviđa mogućnost izricanja mere privremenog udaljenja učinioca iz stana i mera privremene zabrane učiniocu nasilja da kontaktira sa žrtvom i da joj prilazi. Uvek se izriču obe mere, osim ukoliko učinilac i žrtva ne žive u istom stanu (kada se izriče samo zabrana kontaktiranja). Ministarstvo unutrašnjih poslova izvešta-

va nezavisno o ove dve vrste mera, tako da ostaje nejasno u koliko su slučajeve nasilja u porodici izrečene hitne mere. Na ovaj način stvara se utisak da je izrečen veći procenat policijskih hitnih mera u odnosu na broj prijavljenih slučajeva nasilja. Izvesno je da je broj udaljenja iz kuće/stana u julu (722) veći nego što je bio u junu (608), kao što je veći i ukupan broj zabrana kontakata, ali je zbog navedenog načina prikazivanja podataka nemoguće utvrditi njihov odnos sa predlozima tužilaštava za produženje hitnih merama.

Izostajali su i koordinacioni sastanci

Iako je održan veliki broj sastanaka grupe za koordinaciju i saradnju (zakonska norma je najmanje jedan sastanak u 15 dana), iz dostupnih evidencija vidi se da nisu sva osnovna javna tužilaštva (dalje OJT) organizovala propisani broj sastanaka. Takođe, broj izrađenih individualnih planova zaštite i podrške žrtvama nasilja, iako je u porastu, još nije odgovarajući. Tek u svakom četvrtom razmatranom slučaju, odnosno u svakom drugom slučaju u kom je produžena hitna mera zaštite (u prva dva meseca), kao i u dve trećine slučajeva u avgustu izrađen je individualni plan zaštite i podrške žrtvama nasilja. (Grafikon 2).

Grafikon 2: Broj razmatranih slučajeva nasilja, broj sastanaka i broj individualnih planova

Koga bi trebalo (posebno) pratiti i zbog čega

I pored pohvale svima koji su ozbiljno pristupili primeni novog Zakona, vrlo je važno dalje pratiti trendove i obezbediti prenos dobrih praksi. Brojčani podaci nedvosmisleno upućuju i na opterećenje pod kojim rade predstavnici tri službe (policija, osnovna javna tužilaštva i centri za socijalni rad), što bi moralo da se reflektuje na odgovarajući broj nadležnih službenika i neposrednih izvršilaca, ali i na odgovarajuću podršku njihovom radu (specifična uputstva, supervizija i dalje obuke).

Međutim, trebalo bi insistirati na tome da sva OJT dostave odgovarajuće podatke RJT-u (što nije bio slučaj do sada mada se broj podataka koji nedostaju smanjuje) kako bi ukupni brojčani podaci bili tačni, a procene odnosa između pojedinih podataka precizne i pouzdane. Iako bi tek kvalitativna analiza pokazala da li su u svakom slučaju izrečene odgovarajuće mere, Savet za suzbijanje nasilja u porodici trebalo bi da proveri zašto nedostaju podaci iz određenih OJT-a.

Posebno bi trebalo proveriti zašto neka OJT imaju neočekivano mali broj razmatranih slučajeva nasilja (na primer, osnovna javna tužilaštva u Novom Sadu, Subotici, Sremskoj Mitrovici, Šapcu, Novom Pazaru) ili izrazito mali broj (kao što je slučaj u OJT Niš). Takođe, može se primetiti da broj predloga za produženje hitnih mera značajno varira u odnosu na broj razmatranih slučajeva nasilja u porodici – u rasponu od 5% pa do više od 90%. To samo delimično zavisi od ukupnog broja razmatranih slučajeva nasilja ili od toga koliko su zamenici javnih tužilaca koristili druge, pre svega, krivičnopravne procesne mere. Primećuje se da postoji izrazito mali broj predloga za produženje hitnih mera u nekim od OJT (na primer, u sva tri beogradska osnovna javna tužilaštva, te u tužilaštvima u Užicu, Rumi, Vršcu, Novom Pazaru – Odeljenje Sjenica, Raškoj, Trsteniku, Lebanu), dok u mnogim drugim tužilaštvima on ne prelazi polovinu broja razmatranih slučajeva, zbog čega bi Savet trebalo da proveri zašto postoje takve razlike.

Trebalo bi ispitati i zašto postoji mali broj mera zaštite od nasilja u porodici, i uputiti instrukciju svim grupama za koordinaciju i saradnju u vezi sa ovlašćenjima organa starateljstva i javnog tužilaštva (u skladu sa čl. 284 Porodičnog zakona). Ne bi trebalo izgubiti iz vida da su i ove mere dugoročno gledano preventivnog karaktera, te da su važne u svim slučajevima kada nema elementa krivičnog dela, kada se vodi krivični postupak ili kada učinilac ima krivičnu osudu.

Ko je (sve) dobijao hitne mere

U dostavljenim tabelama možemo uočiti da je broj razmatranih slučajeva nasilja u porodici u pojedinim OJT manji od broja predloga za produženje hitnih mera. Ovaj podatak bi mogao da ukaže na to da svi slučajevi prijavljenog nasilja nisu upućivani na razmatranje grupi za koordinaciju i saradnju ili da je veći broj članova porodice dobio hitnu meru. Informacije „sa terena” koje su dostupne AŽC-u govore o tome da se ponegde hitne mere donose i za žrtvu nasilja. To ukazuje na ozbiljno nerazumevanje pojave nasilja u porodici, a istovremeno je destimulišuća i potencijalno opasna intervenciju u odnosu na žrtvu nasilja. Ovu bi pojavu svakako trebalo pažljivo ispitati i preduzeti odgovarajuće mere kako bi moguća negativna praksa bila odmah prekinuta.

Ostale preporuke Savetu za suzbijanje nasilja u porodici

Autonomni ženski centar je podsetio Savet da bi pod hitno morala da bude izrađena i uspostavljena elektronska evidencija o slučajevima nasilja u porodici, u skladu sa Zakonom. Iako nije eksplicitno navedeno, minimalni standard za evidencije u ovoj oblasti predstavljaju podaci o vrsti nasilja, polu, godinama/starosti i tipu relacije/odnosa između žrtve i učinioca. Takođe, tek bi postojanje elektronske evidencije omogućilo svim zainteresovanim stranama da efikasno prate primenu Zakona.

Smatramo da bi bilo korisno ispitati (na slučajnom uzorku) koje su mere zaštite i podrške žrtvama predložene u individualnim planovima i u kakvom su odnosu sa principom bezbednosti žrtve. Bilo bi važno utvrditi koliko je žrtava nasilja učestvovalo u izradi svog individualnog plana zaštite i podrške. Iskustva AŽC-a su uglavnom negativna. Ne samo da žrtve nisu pozivane na sastanke, nego su nadležni zamenici javnih tužilaca odbili njihove zahteve da u njima učestvuju, što je suprotno odredbama Zakona. Takođe, korisno bi bilo znati i da li su na sastanke grupe za koordinaciju i saradnju pozivane druge ustanove, službe i organizacije, uključujući u to i specijalizovane ženske organizacije za pružanje podrške ženama sa iskustvom nasilja u partnerskom i porodičnom kontekstu, kao i kakva su iskustva te saradnje. I u ovom smislu iskustvo AŽC-a nije uvek bilo pozitivno.

Da zaključimo, redovno mesečno praćenje primene Zakona o sprečavanju nasilja u porodici biće i nadalje aktivnost AŽC-a jer je važno da se stabilizuje primena predviđenih mehanizama i preventivna upotreba hitnih mera, te da se obezbedi ujednačena zaštita žrtava na teritoriji cele države, odnosno dosledna primena Zakona.

Tanja Ignjatović
Autonomni ženski centar

KORISNI LINKOVI:

1. [Zakon o sprečavanju nasilja u porodici](#)
2. [Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici](#)

SRBIJA ANALIZA

REŠAVANJE OTVORENIH PITANJA: ZALOG DOBROSUSED- SKE POLITIKE

Da bi uspešno okončala pregovore o članstvu u EU, Srbija mora da pokaže jasno opredeljenje za razvoj dobrosusedskih odnosa. Ključni korak ka tome predstavlja rešavanje nagomilanih bilateralnih sporova, koji su u najvećoj meri zaostavština raspada nekadašnje zajedničke države.

Izvor: European Western Balkans

Proces pridruživanja Evropskoj uniji zemalja kandidata, pre svega, podrazumeva ispunjavanje kriterijuma zacrtanih u pregovaračkim poglavljima, kojih trenutno ima 35. Međutim, pored konkretnih zahteva za pojedine oblasti, koje sadrže ova poglavlja, on takođe pretpostavlja ispunjavanje i širih, opštih političkih, ekonomskih i administrativnih kriterijuma, koji se zovu još i kriterijumi iz Kopenhagena. Jedan od veoma značajnih političkih preduslova za učlanjenje u Evropsku uniju jeste i regionalna saradnja, odnosno negovanje dobrosusedskih odnosa. Ovaj preduslov naveden je u nekoliko strategija o proširenju Evropske unije i ugrađen u pretpristupne mehanizme sa pojedinačnim zemljama kandidatima. Imajući u vidu turbulentni i nasilni raspad bivše Jugoslavije, ispunjavanje ovog preduslova ostaje posebno važno za zemlje naslednice Jugoslavije, odnosno za region Zapadnog Balkana.

Srbija predstavlja ključnu zemlju ovog regiona, koja je pregovore o članstvu u EU zvanično otpočela početkom 2014. godine i do sada otvorila nekoliko bitnih pregovaračkih poglavlja. Kako bi unapređivala i održavala dobre odnose sa svojim susedima, za Srbiju je od presudnog značaja da rešava i zatvori tzv. otvorena pitanja, koja su postala nakon što je Srbija dobila nove susede, odnosno sa zemljama nastalim raspadom Jugoslavije. Rešavanje ovih pitanja nije važno samo zbog razvoja dobrosusedskih odnosa, već i zbog samog procesa pridruživanja, jer bi, zapravo, svaki od pojedinačnih bilateralnih problema mogao da uspori, a možda i da zakoči taj proces. U nastavku ćemo dati pregled ključnih otvorenih pitanja koja postoje između Srbije i njenih suseda, i to pre svega onih za čije rešavanje su zainteresovane susedne države, od kojih su četiri već članice Evropske unije.

Deklarativna rešenost da se otvorena pitanja zatvore, suštinska nezainteresovanost

Otvorena pitanja, koja se često kao tema pojavljuju u srpskoj javnosti i na agendi bilateralnih spoljnopolitičkih susreta predstavnika Srbije, aktuelizovana su nakon osamostaljenja jugoslovenskih republika te uspostavljanja diplomatskih odnosa sa njima. U tom smislu, najveći broj nerešenih bilateralnih pitanja Srbija ima sa Hrvatskom i Bosnom i Hercegovinom, pri čemu ova prva prednjače¹. Otvorena pitanja između Srbije i Hrvatske mogla bi se u najširem smislu podeliti u tri grupe: ona koja se odnose na ratno (i istorijsko) nasleđe, zatim ona koja se odnose na pitanje položaja manjina i ona koja se odnose na pitanje utvrđivanja zajedničke granice. Ratno nasleđe predstavlja najdelikatniju, ali u isto vreme i najvažniju grupu koja sadrži tri krupna i još nerešena pitanja: pitanje suđenja za ratne zločine počinjene na prostoru Hrvatske u periodu 1991–1995, kao i sudske jurisdikcije za njihovo procesuiranje; zatim pitanje nestalih lica za kojima se traga još od početka ratnih dejstava, kao i pitanje povra-

¹ Centar za regionalizam je 2016. izradio studiju povodom [Dve decenije diplomatskih odnosa Srbije i Hrvatske](#), u kojoj su, između ostalog, detaljno analizirana i bilateralna otvorena pitanja.

ćaja kulturnih dobara u Hrvatsku, koja su nakon ratnih zbivanja završila u Srbiji.

Pitanje ratnih zločina opterećuje dve države od završetka ratnih sukoba pa do danas, a naročito je aktuelizovano nakon što je Hrvatska 2013. godine postala punopravna članica EU, a Srbija otpočela pretpripradne pregovore i otvorila Poglavlje 23 – pravosuđe i osnovna prava, koje se odnosi i na ovu oblast. Za hrvatsku stranu ovde je najpre sporan srpski Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine, tzv. Zakon o univerzalnoj nadležnosti, pre svega zato što se on odnosi i na zločine počinjene na tlu Hrvatske, zbog kojih bi Srbija eventualno mogla da goni i hrvatske državljane. Upravo je ovaj Zakon bio kamen spoticanja prilikom otvaranja Poglavlja 23 između Srbije i EU, pa je zbog protivljenja Hrvatske ono za izvesno vreme bilo i odloženo. Pored nesuglasica oko ovog Zakona, ostaju i pitanja vezana za brojne slučajeve ratnih zločina, koji još nisu procesuirani, niti sa jedne niti sa druge strane, i koji u značajnoj meri mogu da naškode razvoju dobrosusedskih odnosa. Dalje, i pitanje nestalih lica nije zatvoreno ni posle više od dve decenije od završetka ratnih sukoba, premda su dve strane 2015. konačno uspele da usaglasile svoje podatke i načine jedinstvenu listu nestalih, na kojoj se sada nalazi 1606 osoba². Ovo pitanje dodatno je opterećeno i sporom identifikacijom svih preostalih lokaliteta na kojima se eventualno nalaze grobnice, kao i sporom identifikacijom ostataka pronađenih na utvrđenim lokalitetima. Konačno, pitanje povratka kulturnih dobara u Hrvatsku ne bi trebalo da predstavlja ozbiljniji problem u bilateralnim odnosima dveju država iako ni ono još nije zatvoreno. Dve strane su 2012. godine potpisale Protokol o povraćaju kulturnih dobara iz Srbije u Hrvatsku³ i utvrdile broj predmeta i inventarskih jedinica koji još nisu vraćeni. Reč je samo o obezbeđivanju adekvatnih uslova za njihovo čuvanje u matičnim mestima u

2 Listu su usaglasili Komisija za nestala lica Vlade Republike Srbije i hrvatsko Povjerenstvo za zatočene i nestale osobe na zajedničkom sastanku održanom 2015. u Beogradu.

3 Ovaj protokol usvojila je Međudržavna mešovita srpsko-hrvatska komisija za povraćaj kulturnog blaga prilikom poslednjeg zasedanja 2015. godine.

Hrvatskoj, na čemu već duži niz godina insistira srpska strana.

Za rešavanje položaja manjina je do sada više bila zainteresovana Srbija, imajući u vidu veliki broj izbeglica koje je primila iz Hrvatske, te njihov kasniji povratak i problematično ostvarivanje pojedinih prava u procesu reintegracije. Sa druge strane, Hrvatska je pitanje položaja svoje manjine u Srbiji aktuelizovala nakon otvaranja pregovora između Srbije i EU, pa je nakratko i blokirala otvaranje Poglavlja 26 – obrazovanje i kultura, jer je bila nezadovoljna načinom ostvarivanja prava pripadnika hrvatske manjine u obrazovnom sistemu, odnosno sporom distribucijom udžbenika na hrvatskom jeziku. Manjinsko pitanje dodatno je opterećeno i „ozakonjenjem” bunjevačke manjinske zajednice u Srbiji, koju hrvatska strana vidi kao srpski projekat osmišljen da bi se rastakao hrvatski nacionalni korpus. Pitanje adekvatnog predstavljanja Hrvata u predstavničkim telima na svim političkim nivoima u Srbiji za hrvatsku stranu takođe predstavlja nerešeno pitanje u odnosima između dveju zemalja, koje bi u budućem periodu moglo da se odrazi i na pregovarački proces sa EU.

Što se tiče graničnog spora, reč je zapravo o različitom tumačenju granične linije, odnosno toga kuda ona treba da prođe na delu zajedničke granice, koji čini Dunav. Srpska strana insistira na tome da granica, shodno međunarodnom pravu, treba da prati maticu reke, što znači da granična linija treba uglavnom da ide sredinom reke. Za hrvatsku stranu polazište predstavljaju zemljišne, odnosno katastarske knjige (još iz doba Austrougarske), prema kojima bi granica šetala sa jedne na drugu obalu i presecala Dunav desetak puta, jer je on vremenom meandrirao i izmenio tok. Hrvatska strana insistira na ovakvom tumačenju, zato što bi njoj pripalo 9/10 sporne teritorije od oko 10 000 hektara zemljišta, s obzirom da se ono uglavnom nalazi na levoj, srpskoj strani reke. Iako su dve strane osnovale i zajedničku komisiju koja bi trebalo da reši ovo pitanje, ona se u poslednjih nekoliko godina vrlo retko sastajala i rešavanje ovog pitanja gotovo da se nije pomerilo s mrtve tačke. Obe države su u više navrata najavljivale i međunarodno posredova-

nje, odnosno arbitražu za rešavanje ovog pitanja, ali ka tome zasad nije načinjen nijedan korak. Nesporno je da su i Hrvatska i Srbija u više navrata isticale neophodnost prevazilaženja postojećih bilateralnih sporova, osnovale više tela za rešavanje pojedinih pitanja – 2016. donele i zajedničku [Deklaraciju](#) u kojoj se, između ostalog, govori i o potrebi da se ova pitanja zatvore, no mali su izgledi da će u blizjoj budućnosti do toga i doći.⁴

Status quo zacementiran

S obzirom na kompleksnu unutrašnju strukturu postdejtonske Bosne i Hercegovine, te na (u međunarodnim odnosima) neuobičajen odnos između dveju država (Srbija je garant postojanja ove druge), kompleksan je i način mogućeg rešavanja otvorenih bilateralnih pitanja između ovih dvaju suseda. Otvorena pitanja između Srbije i Bosne i Hercegovine nisu bila prisutna u javnoj sferi prethodnih godina onoliko koliko su to bili sporovi koje Srbija ima sa Hrvatskom, pre svega zato što je Hrvatska postala deo EU i direktno može da veže (što je, dakle, u više navrata i pokušala da učini) rešavanje svojih otvorenih pitanja sa Srbijom za njen pregovarački proces. Srbija i Bosna i Hercegovina imaju nerešeno pitanje granice, određene imovinske sporove, a manjinsko pitanje moralo bi biti posmatrano kroz drugačiju prizmu, s obzirom da su Srbi u Bosni i Hercegovini konstitutivni narod, za razliku od Bošnjaka (i Hrvata!) u Srbiji, koji predstavljaju manjinu. Granični sporovi se pre svega odnose na bosansku enklavu u opštini Priboj u Srbiji (selo Sastavci), te na meandriranje Drine (zbog čega je jedan katastarski deo srpske opštine Bogatić ostao na njenoj levoj strani, dakle u Bosni), ali i kontinuirano iskopavanje peska i šljunka na obe obale, što menja tok Drine i granicu između suseda.

⁴ Jedno od retkih zatvorenih pitanja između Srbije i Hrvatske, koje je dugo bilo otvoreno, odnosi se na hrvatsku Tužbu za genocid i srpsku Kontratužbu pred Međunarodnim sudom u Hagu. Dve strane su u više navrata nagoveštavale da će tužbu i kontratužbu povući, međutim to se nije desilo, a pitanje je zatvoreno tako što je Sud 2015. godine odbacio obe tužbe kao neosnovane i zaključio postupak.

Najznačajnija nerešena imovinska pitanja su takođe vezana za zajedničku granicu, s obzirom da je reč o infrastrukturnim objektima koji se nalaze na njoj ili oko nje. Ovde je reč o vlasništvu nad dvema hidrocentralama na reci Drini (HE „Zvornik” i „Bajina Bašta”), koje je u doba zajedničke države gradila Srbija, a koje su nakon raspada zemlje ostale podeljene graničnom linijom koja ide sredinom reke. Problem ovde predstavlja i nivelisanje nivoa vode u veštačkim jezerima koja su nastala izgradnjom hidrocentrala. Naime, Srbija nivelise nivo vode, a to vodi do plavljenja uglavnom leve, bosanske strane reke. Ništa manje značajno nije i pitanje vlasništva nad deonicom železničke pruge Beograd–Bar, kod naselja Štrpci. Ova pruga čitavom dužinom ide kroz Srbiju i Crnu Goru, ali kod pomenutog naselja nekoliko kilometara prelazi i u Bosnu i Hercegovinu, što je takođe zaostavština zajedničke jugoslovenske države, kada su republičke granice bile administrativne, pa se nije mnogo vodilo računa o tome kuda prolazi njena trasa.

Manjinsko pitanje, kao što smo već pomenuli, u ovom slučaju ne može se posmatrati kao klasično manjinsko pitanje, pa ni kao otvoreno pitanje (položaj Bošnjaka u Srbiji do sada nije predstavljao kamen spoticanja između dveju zemalja), ali bi odnos Srbije prema Republici Srpskoj, koji počiva na održavanju specijalnih i paralelnih veza, mogao da utiče na odnose sa drugim entitetom u BiH, Federacijom Bosne i Hercegovine, te posledično sa Bošnjacima i Hrvatima, kao njegovim većinskim narodima. Konačno, Srbija i sa Bosnom i Hercegovinom deli pitanje nestalih osoba (nestalih tokom ratnih sukoba u BiH), ali je zbog složene unutrašnje strukture ove druge države u prethodnom periodu učinjen mali pomak u njegovom rešavanju. O potrebi da se reše sva otvorena i potencijalno problematična pitanja dve strane su više puta razgovarale, ali do njihovog zatvaranja još nije došlo.

Vežbanje kosovske politike

Sa Crnom Gorom, kao svojim najmlađim susedom, Srbija nema značajnijih otvorenih pitanja, osim što još nije izvršena demarkacija zajedničke granice i što je za Srbiju

sporno ponašanje Crne Gore u međunarodnim odnosima kada je reč o Kosovu. Pitanje dvojnog državljanstva, pa i pitanje položaja srpskog naroda u Crnoj Gori danas figuriraju kao niskointenzivna i eventualno sporna pitanja na bilateralnoj agendi, dok je pitanje crnogorskog odnosa prema kosovskoj nezavisnosti sve više njeno unutrašnje pitanje, odnosno pitanje koje Srbija sve manje komentariše.

Sa druge strane, odnos Srbije prema ponašanju i spoljnopoličkom delovanju Makedonije u vezi sa nezavisnošću Kosova nije poslednjih godina bio izbalansiran, što je u pojedinim trenucima dovodilo i do zatezanja u međusobnim odnosima (makedonsko glasanje za prijem Kosova u UNESCO), kao i do toga da se odnos Makedonije prema Kosovu nazove otvorenim pitanjem između Makedonije i Srbije. Međutim, imajući u vidu da se na kosovsku nezavisnost od početka gleda kao na globalno pitanje, odnosno kao na međunarodni, a ne bilateralni problem Srbije, afirmativni odnos pojedinačnih zemalja prema kosovskoj samostalnosti suštinski nema kapacitet da preraste u otvoreno pitanje sa tim zemljama, već isključivo može da dovede do povremenih i privremenih zatezanja spoljnopoličkih odnosa Srbije. Iako su zvaničnici i Srbije i Makedonije u više navrata isticali kako između dvaju suseda nema otvorenih pitanja, njihov odnos dalje opterećuje i nerešeni status kanonski nepriznate Makedonske pravoslavne crkve (koja se odvojila od Srpske pravoslavne crkve), kao i različito tumačenje pojedinih istorijskih događaja, odnosno njihovo obeležavanje. Tako, recimo, Makedonija nije mogla da obeleži prvo zasedanje ASNOM-a⁵ i stvaranje moderne makedonske države u manastiru Prohor Pčinjski, koji se nalazi na teritoriji Srbije, iako su makedonski zvaničnici to više puta tražili od svojih srpskih kolega.

Stari susedi: manjine su ključ

Odnos Srbije sa starim susedima, Mađarskom, Rumunijom i Bugarskom, uglavnom je dobar i rasterećen

5 ASNOM – Antifašističko sobranje narodnog oslobođenja Makedonije

graničnih i imovinskih sporova, koje ona ima sa bivšim jugoslovenskim republikama. Međutim, manjine sve tri države žive u Srbiji, a njihov položaj je tokom poslednjih nekoliko godina pretio da će prerasti u otvoreno pitanje, pa i da će uticati na proces pridruživanja Srbije EU, što se, zapravo, u nekoliko mahova i desilo. Mađarska je tako 2012. zapretila da će blokirati dodeljivanje Srbiji statusa zemlje kandidata za članstvo u EU zbog spornog Zakona o restituciji, kojim je izuzet veliki broj pripadnika mađarske populacije u Srbiji. Srbija je morala da reaguje na mađarske zahteve i da reši spor odredbama kasnije donetog Zakona o rehabilitaciji, te da predupredi mogućnost da joj ne bude dodeljen kandidatski status. Sličnih problema bilo je i sa Rumunijom, pre svega zbog položaja vlaške manjine u Istočnoj Srbiji, koju Rumunija smatra delom rumunske zajednice. Srbija se obavezala da će rešiti eventualne probleme u vezi sa položajem Vlaha (koji uključuju i standardizaciju vlaškog jezika, omogućavanje obrazovanja i informisanja na vlaškom/rumunskom, bogoslužje na vlaškom jeziku), u sklopu čega je odobrila Rumuniji da otvori svoj konzulat u Zaječaru.⁶

Bugarska je u više navrata isticala kako nema otvorenih pitanja sa Srbijom, ali je u isto vreme upozoravala da će insistirati na tome da se reši položaj bugarske manjine u Srbiji, odnosno da će njegovo rešavanje vezati za pristupanje Srbije Evropskoj uniji. Ovo znači da je, kao i u slučaju Rumunije i Mađarske, manjinsko pitanje zapravo potencijalno otvoreno bilateralno pitanje. Položaj Bugara u Srbiji je pre svega potrebno unaprediti kroz službenu upotrebu bugarskog jezika na lokalnom nivou i omogućavanje obrazovanja na tom jeziku (Bugarska je u više navrata negodovala zbog nedostatka odgovarajućih udžbenika za nastavu na bugarskom jeziku). U bilateralnim odnosima Bugarska takođe povremeno pominje i nemogućnost da se bogoslužje u bugarskim sredinama u Srbiji vrši na bugarskom jeziku, ali ovo pitanje, kao i u slučaju Rumunije, treba da rešavaju dve pomesne crkve, a ne države. Ne zaboravljajući, dakle, činjenicu da su sve tri države već postale članice Evropske unije, trebalo

6 Opsežnu studiju o odnosima Srbije i Rumunije sa posebnim osvrtom na vlaško pitanje izradio je 2015. beogradski ISAC fond, pod nazivom [Srpsko-rumunski odnosi i status vlaške nacionalne manjine u Srbiji](#).

bi pažljivo pratiti položaj mađarske, rumunske (i vlaške) i bugarske manjine, a eventualne manjinske sporove zajednički rešavati.

Multilateralna pitanja

S obzirom na specifičan međunarodni položaj Kosova, nije jasno da li odnos između Srbije i Albanije danas možemo posmatrati kao odnos dveju susednih država, pošto se Srbija sa ovom zemljom graniči isključivo preko Kosova. U svakom slučaju, njihov bilateralni politički odnos poslednjih godina pre svega je oblikovan pitanjem kosovske nezavisnosti, koja je tema za sebe, pa se ovde njome nećemo dalje baviti. Ostala bilateralna pitanja sa susednim zemljama, za koja možemo reći da još uvek nisu zatvorena, a koja su u izvesnom smislu i multilateralna, odnose se prevashodno na nasleđe bivše jugoslovenske države. Srbija sa svojim „novim” susedima deli važno i široko pitanje sukcesije, koje ni nakon dve i po decenije od raspada zajedničke države nije rešeno. Zemlje naslednice potpisale su 2001. godine Sporazum o sukcesiji, koji definiše oblasti i način podele zajedničke imovine u tim oblastima, ali je veliki deo sukcesivne mase još nepodeljen, odnosno čitav proces teče sporo i uz povremene nesuglasice i pitanja je kad će i da li će podela zajedničke imovine biti u potpunosti skinuta sa političke agende.

Bez obzira što srpski zvaničnici često naglašavaju potrebu da se otvorena pitanja sa susedima reše, katkad prećutkujući činjenicu da ona uopšte postoje, i ističu bilateralnu saradnju u prvi plan, razvoj dobrosusedskih odnosa, pre svega, treba da se zasniva na aktivnom i kontinuiranom rešavanju bilateralnih sporova. Deklarativno zalaganje za njihovo rešavanje dovelo je do situacije u kojoj neka od ovih pitanja vremenom postaju još kompleksnija za rešavanje, izazivaju tenzije na drugim bilateralnim poljima, te nepotrebno usložnjavaju i odnos Srbije sa EU. Konačno, rešavanje otvorenih pitanja nije samo zalag bržeg pristupanja Srbije Evropskoj uniji već i realni

pokazatelj koliko je ona zaista spremna da razvija dobrosusedske odnose i unapređuje regionalnu saradnju.

Milan Aleksić

Centar za primenjene evropske studije

KORISNI LINKOVI:

1. Deklaracija između Srbije i Hrvatske
2. Dve decenije diplomatskih odnosa Srbije i Hrvatske
3. Sporazum o sukcesiji
4. Srpsko-rumunski odnosi i status vlaške nacionalne manjine u Srbiji
5. Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine

ŠTA NAM DONOSI NACIONALNI AKCIONI PLAN ZA PRIMENU REZOLUCIJE 1325 U SRBIJI?

Rezolucija 1325 jedna je od najvažnijih rezolucija UN u oblasti mira i bezbednosne politike i više od šezdeset zemalja sveta, među kojima je i Republika Srbija, izradilo je i sprovodi akcioni plan za njenu primenu. Gde se na političkoj agendi VS nalazi Rezolucija 1325 - žene, mir i bezbednost?

Rezolucija 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbednost usvojena je 2000. godine da bi se naglasilo kako oružani sukobi štetno utiču na žene i devojke i istakao značaj uloge žena i ženskih organizacija u izgradnji mira i postkonfliktnom oporavku zemlje. Srbiji je potreban akcioni plan za sprovođenje Rezolucije 1325 zato što je veliki deo žena u Srbiji izložen diskriminaciji i

različitim pretnjama njihovoj bezbednosti, što doprinosi da one osećaju strah i onemogućava ih da punopravno učestvuju u demokratskim procesima i reformama. Time se posledično otežava razvoj Srbije kao bezbednog i demokratskog društva za sve građane i građanke. Pored toga, žene su bile isključene iz sklapanja mirovnih sporazuma i iz izgradnje mira nakon konflikta, a kažnjavanje nasilja prema ženama u ratu, kao i pružanje podrške žrtvama sa iskustvom rodno zasnovanog nasilja još nije na zadovoljavajućim nivou.

Izvor: Wikipedia/Goldfinger

Vlada Srbije usvojila je drugi Nacionalni akcioni plan (NAP) za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji (2017–2020) u maju 2017. godine. Primena prethodnog akcionog plana za period 2010–2015. dovela je do povećanja broja žena u sektoru bezbednosti i u multinacionalnim operacijama, zatim do uspostavljanja rodni mehanizama, poput savetnica za rodnu ravnopravnost. Pored toga, unapređena je multisektorska saradnja svih organa državne uprave, kao i saradnja organa državne uprave sa organizacijama civilnog društva i sa pojedinim međunarodnim organizacijama na primeni Rezolucije 1325 SB UN u Republici Srbiji. Zahvaljujući sprovođenju NAP-a, poboljšana je i medijska slika žena u sektoru bezbednosti.

Međutim, budući da je sprovođenje vladine politike bilo ograničeno na nacionalni nivo, efekti te primene nisu doveli do vidljivih promena u svakodnevnom životu građana, žena i muškaraca u lokalnim zajednicama, na pri-

mer, nije poboljšana njihova lična bezbednost ili žene i ženske organizacije nisu uključene u odlučivanje u lokalnim zajednicama. Stoga se u novom akcionom planu ističe da je potrebno unaprediti bezbednost žena na lokalnom nivou, te da je potrebno da žene imaju veću ulogu, ne samo u oružanim snagama ili policiji već i u lokalnoj zajednici (npr. u predstavničkim institucijama, štabovima za vandredne situacije, savetima za bezbednost itd.) – što predstavlja deo suštinske političke reforme društva. Akcioni plan obuhvata neke od sledećih tema, koje su važne su za lokalne zajednice: sprovođenje obuka za žene radi unapređenja postupanja u kriznim i vanrednim situacijama; obezbeđivanje usluga, poput pravne zaštite i psihosocijalne podrške devojka i ženama sa iskustvom rodno zasnovanog nasilja, a posebno onim ženama sa iskustvom nasilja u konfliktu; edukacija društva radi prevazilaženja stereotipa i predrasuda o ženama sa iskustvom nasilja u konfliktu, uključujući u to i žene migrante, žene azilante i žene izbeglice; istraživanje i prikupljanje rodno razvrstane statistike o položaju žena u lokalnim zajednicama i bezbednosnim pretnjama; oduzimanje vatrenog oružja počiniocima nasilja prema ženama, objektivno informisanje javnosti o seksualnom nasilju u konfliktu i njegovim posledicama.

Iako je reč o rezoluciji Ujedinjenih nacija, regionalne organizacije, poput Evropske unije i Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), usvojile su svoja dokumenta i definisale političku agendu u oblasti žene, mir i bezbednost kako bi podstakle svoje članice na njenu primenu. Trenutno su 24 države u Evropi, od kojih su 17 članice EU, usvojile akcione planove (videti tabelu). U kontekstu evropske integracije, poštovanje načela nediskriminacije i uvođenje rodne ravnopravnosti u javne politike kao deo poglavlja 23 predstavlja jedan od uslova za učlanjenje u EU. Od Srbije se kao od buduće članice očekuje da se usklađuje sa politikama EU u ovoj oblasti. Krovni dokument u okviru Evropske unije u ovoj oblasti predstavlja [Sveobuhvatni pristup EU primeni Rezolucije 1325 i 1820 o ženama, miru i bezbednosti](#), a usvojen je 2008. godine.

Zemlje EU koje su usvojile NAP	Ciklus primene NAP-a (link ka dokumentu)	Godina usvajanja NAP-a	Vremenski period važenja NAP-a
Austrija (AT)	2	2012.	2015.
Belgija (BE)	2	2013.	2016.
Hrvatska (HR)	1	2011.	2015.
Danska (DK)	3	2014.	2019.
Estonija (EE)	2	2015.	2019.
Finska (FI)	2	2012.	2016.
Francuska (FR)	2	2015.	2018.
Nemačka (DE)	2	2017.	2020.
Irska (IE)	2	2015.	2018.
Italija (IT)	3	2016.	2019.
Litvanija (LT)	1	2011.	2014.
Holandija (NL)	3	2016.	2019.
Portugalija (PT)	2	2014.	2018.
Slovenija (SI)	1	2010.	2015.
Španija (ES)	1	2007.	–
Švedska (SE)	3	2016.	2020.
Ujedinjeno Kraljevstvo (UK)	3	2014.	2017.

* Bugarska, Češka, Kipar, Grčka, Mađarska, Letonija, Luksemburg, Malta, Poljska, Rumunija i Slovačka nemaju još uvek NAP.

*Maja Bjeloš
Beogradski centar za bezbednosnu politiku*

KORISNI LINKOVI:

1. Zaključak Vlade Srbije o usvajanju NAP-a
2. Izveštaj Političkog saveta o sprovođenju NAP-a u Republici Srbiji (2010–2015)
3. Međunarodni feministički mirovni pokret koji je doveo do Rezolucije 1325
4. BCBP, Nezavisni izveštaj o sprovođenju NAP-a 1325 u Srbiji
5. Žene u crnom, Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 u Srbiji
6. PrEUgovor – izveštaj o napretku Srbije u poglavljima 23 i 24, april 2017.
7. Lessons Learnt in Monitoring the Implementation of EU Women, Peace and Security Policy
8. Implementation of UNSCR1325 in the context of ESDP

PRAVO NA OBRAZOVANJE DECE MIGRANATA

Prema smernicama koje Evropska unija pruža, integraciju treba promatrati kao „dinamičan, dugoročan i stalan dvosmeran proces uzajamnog prilagođavanja”.

Postojeći normativni okvir vezan za oblast integracija sadržan je u članu 46 [Zakona o azilu](#) i u članu 16 [Zakona o upravljanju migracijama](#). Ta dva člana načelno garantuju pravo na integraciju lica kojima je priznato utočište, ali ne i supsidijarna zaštita. Pozitivno je da [Predlog zakona o azilu i privremenoj zaštiti](#), između ostalog, predviđa gotovo potpuno izjednačavanje dostupnih prava za lica koja uživaju izbeglički status i lica koja uživaju supsidijarnu zaštitu, uključujući i pravo na pomoć prilikom integracije.

Izvor: Grupa 484

Akcioni plan za Poglavlje 24 predviđa obavezu Republike Srbije da uvede adekvatne programe politika integracije za korisnike različitih oblika međunarodne zaštite i navodi da su lokalne zajednice značajne za efikasnu integraciju. Akcioni plan predviđa više mera koje je neophodno preduzeti kako bi bila uspostavljena integracijska politika: donošenje podzakonskog akta kojim će biti regulisano pitanje smeštaja korisnika različitih oblika međunarodne zaštite, kao i posebnog podzakonskog akta o Programu integracija, koji bi sveobuhvatno regulisao sve elemente adekvatne integracijske politike. U skladu

sa tim, u julu 2015. godine Vlada je usvojila [Uredbu o merilima za utvrđivanje prioriteta za smeštaj lica kojima je priznato pravo na utočište ili kojima je dodeljena supsidijarna zaštita, kao i o uslovima korišćenja stambenog prostora za privremeni smeštaj](#). Uredba detaljno definiše koja lica mogu biti korisnici stambenog prostora za privremeni smeštaj, uslove pod kojima se korisniku dodeljuje smeštaj, merila kojima se utvrđuju prioriteta za dodeljivanje smeštaja, uslovi smeštaja i njegovo trajanje. Dalje, u decembru 2016. godine doneta je [Uredba o uključivanju osoba kojima je dodeljen izbeglički status u društveni, kulturni i ekonomski život](#). Prema njenim odredbama, glavne komponente programa podrške integraciji osoba kojima je priznato utočište jesu: potpuno i blagovremeno pružanje informacija izbeglicama o njihovim pravima i obavezama, o mogućnostima za zapošljavanje, o obrazovanju i ličnom razvoju, kao i informacija o postojećim programima i projektima usmerenim ka njihovom uključivanju u društveni, kulturni i ekonomski život; pružanje informacija o načinu na koji mogu da ostvare svoje pravo da nauče srpski jezik i upoznaju se sa kulturom i Ustavom Republike Srbije; pružanje informacija o vrstama pomoći prilikom uključivanja dece u obrazovni sistem, kao i pomoći prilikom uključivanja na tržište rada. Nakon što bude usvojen novi zakon kojim se uređuje oblast azila i pre nego što bude stupio na snagu, biće potrebno naknadno menjati i podzakonski akt o integraciji kako bi bio potpuno usklađen, pre svega, u delu koji se odnosi na to da su osobe sa supsidijarnom zaštitom korisnici programa integracije.

Preduzeti koraci u vezi sa obrazovanjem dece migranata i tražilaca azila

Prema podacima UNHCR-a, u Srbiji trenutno boravi nešto više od 4257 migranata i tražilaca azila, od kojih je 3910 bilo smešteno u 18 centara (uključujući u to i pet centara za azil i trinaest prihvatno-tranzitnih centara). U proteklih [godinu dana](#) i [osam meseci](#) Kancelarija za azil dodelila je 21 izbeglički status. Od sredine 2016. godine smanjen je broj migranata i izbeglica koji ulaze i borave u Srbiji u odnosu na broj u drugoj polovini 2015. godi-

ne, ali se period njihovog zadržavanja znatno produžio. Usled ovih izmenjenih okolnosti, naročito je važno postalo pitanje njihovog pristupa pravima, uključujući u to i pristup osnovnom i srednjem obrazovanju.

Kako bi se migranti i tražioci azila uključili u formalni obrazovni sistem R. Srbije, tokom proteklih godinu dana preduzete su značajne mere. Krajem 2016. godine Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (u daljem tekstu Ministarstvo prosvete) zajedno sa Komesarijatom za izbeglice i migracije i Ministarstvom za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja oformilo je Radnu grupu za rešavanje ovog pitanja. U radu Radne grupe učestvovala su i međunarodne organizacije i organizacije civilnog društva. Relativno brzo nakon formiranja Radne grupe, a u koordinaciji sa školskim upravama, [prva grupa dece](#) iz Centra za azil u Krnjači (21 dete) počela je da pohađa nastavu u Osnovnoj školi „Branko Pešić” u Zemunu, dok su 4 devojčice upisane u Poljoprivrednu školu u Beogradu. Uz podršku organizacija civilnog društva ovoj deci bili su obezbeđeni prevoz i odgovarajući školski pribor, a angažovan je određen broj prevodilaca – kulturnih medijatora, koji su pomagali deci tokom održavanja nastave. Više od 500 dece migranata i tražilaca azila krenulo je početkom septembra u 27 škola širom Srbije, a [planirano je](#) da u narednom periodu još sedamdesetoro dece počne da pohađa nastavu u tri škole u Bujanovcu i u jednoj u Beogradu.

O Stručnom uputstvu

Rezultat rada Radne grupe bilo je [Stručno uputstvo za uključivanje učenika izbeglica/tražilaca azila u sistem obrazovanja i vaspitanja](#) (u daljem tekstu Stručno uputstvo), koje je Ministarstvo prosvete putem školskih uprava dostavilo školama u onim lokalnim samoupravama na čijoj teritoriji se nalaze centri za smeštaj migranata i tražilaca azila. Uputstvom se bliže uređuje način upisivanja učenika i način na koji im treba pomoći da se uključe u osnovni i srednji obrazovno-vaspitni proces. Ono predstavlja prvi korak u izgradnji šireg institucionalnog

sistema podrške deci migrantima u okviru obrazovne integracije. Odredbe Stručnog uputstva regulišu upis dece izbeglica/tražilaca azila u obrazovno-vaspitne ustanove, zatim načelno regulišu izradu školskog plana podrške njihovom uključivanju, navodeći ko je odgovoran za izradu plana, kao i koja je njegova sadržina (on sadrži aktivnosti odeljenskog starešine, organizacije opštih roditeljskih sastanaka kako bi se roditelji i učenici pripremili za dolazak dece migranata).

Na osnovu prethodno sprovedene ankete sastavljena je lista 645 dece tražilaca azila i migranata zainteresovanih za uključivanje u sistem osnovnog obrazovanja i vaspitanja, kao i plan pohađanja nastave na teritoriji 17 opština, gde se nalaze prihvatni i centri za azil.

Deca migranti/tražioci azila upisuju se tako što roditelji, odnosno drugi zakonski zastupnici ili nadležna institucija podnose zahtev za upis školi, koja je obavezna da odgovori u roku od 5 dana. Uz zahtev se prilaže dokaz o prethodnom školovanju učenika migranta u zemlji porekla, ukoliko ga učenik poseduje, kako bi se dete u skladu sa prethodno stečenim nivoom obrazovanja upisalo u odgovarajući razred. U praksi, deca migranti koja nisu imala dokaz o prethodno stečenom obrazovanju upisivala su se tako što su podnošeni samo zahtev i potvrda o obavljenom lekarskom pregledu. Prilikom raspoređivanja dece migranata vodilo se računa da ona budu u odeljenjima sa decom domaćim državljanima, kao i da ne budu u odeljenjima sa decom sa posebnim potrebama kako bi se obezbedilo da sva dodatna pažnja nastavnika bude posvećena isključivo njihovom prilagođavanju i integraciji.

Pohvalno je da je nekoliko meseci pre početka nove školske godine Školaska uprava, u koordinaciji sa rukovodiocima centara za azil i drugih objekata za smeštaj tražilaca azila, a uz podršku organizacija civilnog društva koje sprovode neformalne obrazovne aktivnosti, organizovala zajedničke roditeljske sastanke na lokalnom nivou, kao i okupljanja dece migranata iz centara i dece domaćih državljanina u okviru prethodno osmišljenih planova podrške.

Stručno uputstvo dalje predviđa i obavezu obavljanja odgovarajuće procene učenika, koja će biti obavljena prikupljanjem osnovnih podataka o dosadašnjim obrazovnim iskustvima, jezičkim kompetencijama i interesovanjima kako bi bio izrađen individualni Plan podrške. Procenu vrši Tim za prethodnu proveru znanja, u čijem sastavu mogu biti prevodilac, nastavnik stručnog jezika, pedagoški asistent, roditelj ili dodeljeni privremeni staratelj ukoliko je u pitanju maloletnik bez pratnje, kao i druge osobe koje dobro poznaju učenika. Trenutno se procenjuju znanja svakog učenika. Predstavnicima organizacija civilnog društva značajno su doprineli prikupljanju potrebnih informacija za izradu pedagoških profila, budući da su prethodno kontinuirano radili sa decom iz Centra za azil u Bogovođi i stekli izvesno iskustvo vezano za upis dece u osnovne škole.

Dalji koraci u sprovođenju Stručnog uputstva

U narednom periodu planirana je izrada individualnih planova podrške učenicima, koji će biti zasnovani na proceni prikupljenih podataka. Prema odredbama Stručnog uputstva, Plan podrške učeniku treba da sadrži: program adaptacije i prevladavanja stresa; program intenzivnog učenja jezika sredine (koji bi se sprovodio u skladu sa metodologijom ubrzanog savladavanja programa srpskog jezika kao stranog jezika); individualizaciju nastavnih aktivnosti prilagođavanjem rasporeda pohađanja nastave, didaktičkog materijala, metoda i načina rada; uključivanje učenika u vannastavne aktivnosti uz vršnjačku podršku. Prema institucionalnom okviru koji Stručno uputstvo postavlja, izrada adekvatnog individualnog Plana podrške učeniku predstavlja jedan od ključnih preduslova za efikasnu integraciju dece migranata u redovan tok obrazovnog sistema Srbije. Stoga je naročito važno kvalitetno obraditi podatke koji su dobijeni tokom procenjivanja. S tim u vezi, potrebno je kontinuirano graditi i povećati kapacitete stručnih aktera koji su uključeni u prikupljanje podataka i izradu Plana podrške kako bi se obezbedio potreban kvalitet informacija koje se unose.

Uvedena je i obaveza postavljanja mentora, odnosno prosvetnih savetnika koji su zaduženi za inkluzivno obrazovanje dece migranata u svakoj nadležnoj školskoj upravi. Prosvetni savetnici treba da koordiniraju komunikacijom između Ministarstva prosvete i školskih uprava kako bi se obezbedila efektivna primena odredaba Stručnog uputstva i obezbedila podrška deci migrantima. Uz podršku UNICEF-a, tokom prvih devet meseci ove godine organizovan je niz obuka za nastavnike, rukovodioce školskih uprava, prosvetne savetnike i ostale aktere koji učestvuju u uključivanju dece migranata u formalni obrazovni sistem. Tema obuke bila je obezbeđivanje adekvatne primene odredaba Stručnog uputstva.

Predviđeno je da škole vode odgovarajuće evidencije, odnosno da naprave portfolio postignuća učenika, te da podnose izveštaj o realizaciji Plana podrške učenika, o posebnim interesovanjima učenika, poznavanju jezika i sl. U slučaju da učenik u toku školske godine napusti Srbiju, roditeljima/starateljima se predaje izvod iz evidencije na srpskom i engleskom jeziku, koji treba da služi kao dokaz o postignutom obrazovnom uspehu u Srbiji kada učenik bude nastavio školovanje u zemlji destinaciji. Međutim, da bi izvod iz portfolija bio validan u zemlji destinaciji, naročito je važno da bude izrađen u skladu sa normativnim okvirom zemlje destinacije, odnosno da ta zemlja prihvati i uvaži obrazovni program koji je učenik prošao u Srbiji i omogućiti mu da nastavi svoje školovanje.

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje dece kojima je priznat status izbeglice u Srbiji

Pitanje uključivanja dece migranata u predškolske ustanove nije regulisano važećim Zakonom o azilu, kao ni Predlogom zakona o azilu i privremenoj zaštiti, što je posebno važno kada je reč o deci kojima je priznat status izbeglice ili drugi oblik međunarodne zaštite. Prema odredbama [Uredbe o intergaciji](#), pomoć prilikom uključivanja u obrazovni sistem odnosi se ne samo na decu uključenu u osnovno i srednje obrazovanje već i na decu uključenu u predškolsko obrazovanje. S druge strane, dosadašnja praksa uključivanja dece kojima je priznato utočište u predškolske ustanove

pokazala je da je potrebno da postoje precizna zakonska određenja u pogledu obima prava na obrazovanje ove kategorije lica. Tako, na primer, treće dete u porodici kome je priznato utočište, a koje ima prijavljeno boravište na teritoriji Beograda, ne može da ostvari pravo na naknadu ukupnih troškova boravka u predškolskoj ustanovi prema odredbama [Odluke o pravima deteta u oblasti finansijske podrške porodici sa decom na teritoriji grada Beograda](#) (u daljem tekstu Odluka), a na osnovu [Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom](#). Ovo parvo ne može da ostvari zato što nadležni organ koji odlučuje o zahtevu za ostvarenje ovog prava dete lica kom je priznato utočište ne označava kao korisnika ovog prava.¹

Određene preporuke

U narednom periodu potrebno je obezbediti odgovarajuće ljudske i materijalne resurse za dalji razvoj sistema podrške uključivanju dece migranata u formalni sistem obrazovanja, kao i efikasnu primenu odredaba Stručnog uputstva.

Dodatno, važno je kontinuirano raditi sa lokalnim zajednicama kako bi bila promovisana i jačana tolerancija prema migrantima i tražiocima azila. Treba istaći da se od 2015. godišnje donosi poseban [podzakonski akt](#), koji se odnosi na mere i aktivnosti za promovisanje i povećanje tolerancije prema migrantima u lokalnim zajednicama u kojima su smešteni, kao i na aktivnosti za unapređenje kapaciteta lokalnih samouprava, koji su neophodni za planiranje aktivnosti i mera za upravljanje migracijama. Lokalne zajednice i domicilno stanovništvo pozitivno su reagovali na uključivanje dece migranata u osnovne škole. Izuzetak je bila Opština Šid, gde je postojao izvestan otpor, ali je to na kraju uspešno prevaziđeno tako da deca migranti iz prihvatnih centara na teritoriji ove opštine nesmetano pohađaju nastavu u lokalnoj školi.

Gordana Grujičić
Grupa 484

¹ Pomenuta Odluka određuje ko se smatra nosiocem ovog prava: dete državljanina Republike Srbije koji ima prebivalište na teritoriji grada Beograda, dete izbeglog lica i lica raseljenog sa Kosova i Metohije, koji ima boravište na teritoriji grada Beograda i dete stranog državljanina sa stalnim nastanjenjem na teritoriji grada Beograda.

KORISNI LINKOVI:

1. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
2. Komesarijat za izbeglice i migracije RS
3. UNICEF
4. Uredba o intergaciji
5. Stručno uputstvo za uključivanje učenika izbeglica/tražilaca azila u sistem obrazovanja i vaspitanja

ZANIMLJIVOST

ITALIJANSKI TEST ZA ZAPADNI BALKAN: MOGU LI SE SUSEDI DRUŽITI?

Ovogodišnji, tršćanski Samit u okviru Berlinskog procesa okupio je zemlje Zapadnog Balkana da bi razgovarale o konkretnim merama, koje treba preduzeti radi jačanja regionalne saradnje i unapređenja sopstvenih evropskih integracija.

Četvrti po redu Samit zemalja Zapadnog Balkana održan je u Trstu 11. i 12. jula 2017. godine. Na njemu su učestvovali šefovi vlada, ministri spoljnih poslova, ministri ekonomije i ministri saobraćaja zemalja Zapadnog Balkana, njihove kolege iz nekoliko država članica i visoki zvaničnici EU, kao i predstavnici civilnog društva sa prostora Zapadnog Balkana. Samit predstavlja deo tzv. Berlinskog procesa, koji se realizuje organizovanjem godišnjih susreta šefova država i vlada zemalja Zapadnog Balkana, čime EU želi da pokaže da je posvećena proširenju na zapadnobalkanski region.

Glavni cilj ovog događaja jeste uspostavljanje dijaloga između civilnog društva i donosilaca odluka, što predstavlja glavni uslov za održivu regionalnu saradnju i evropeizaciju regiona. U nizu događaja čiji je cilj bilo diskutovanje o ključnim oblastima regionalne saradnje

učestvovali su i visoki zvaničnici EU – Johanes Han, komesar za evropsku susedsku politiku i pregovore o proširenju, Violeta Bulc, komesarka za saobraćaj, i Federika Mogerini, visoka predstavnica Evropske unije za spoljnu i bezbednosnu politiku. Ona je, između ostalog, izjavila da će Evropska unija biti dosledna prilikom ispunavanja svojih obaveza kada je reč o proširenju ka Zapadnom Balkanu nakon što ove zemlje budu sprovele odgovarajuće reforme.

Vladavina prava – ključni činilac evrointegracije

Ovogodišnji susret predstavnika civilnog društva i evropskih zvaničnika obeležila je tema vladavine prava i borbe protiv korupcije, jedna od šest tema o kojima je raspravljano na Samitu (regionalna saradnja i bilateralni odnosi, saradnja mladih, unapređenje radne klime za inovativne preduzetnike, klimatske promene i efikasnija komunikacija u okviru Berlinskog procesa). U vezi sa tim, istaknuto je da civilno društvo treba više da učestvuje u jačanju vladavine prava, borbi protiv korupcije i slobodnijem medijskom izveštavanju. Naime, radi jačanja vladavine prava treba ispuniti sledeće konkretne političke preporuke:

1. Evropska unija treba da intenzivira komunikaciju sa organizacijama civilnog društva u okviru novog ciklusa izveštavanja, pre pripreme izveštaja o zemlji (eng. Country Report) i da poboljša dvosmernu komunikaciju, a Evropska komisija u svojim izveštajima treba da naglasi sprovođenje reformi u praksi.
2. Civilno društvo treba više da utiče na sadržaj izveštaja Evropske komisije, na bolji sistem merenja napretka (eng. benchmarking) i na povećano učestvovanje u praćenju i evaluaciji stanja u oblasti vladavine prava.
3. Vlade zemalja treba da predstave tražene informacije zasnivajući ih na tačnim, pouzdanim i pristupačnim podacima, što će dovesti do većeg učestvovanja građana i do transparentnosti samog procesa.

4. Organizacije civilnog društva treba da razviju i sprovedu alternativnu regionalnu sistemsku procenu specifičnih pitanja, uključujući u to i praćenje specifičnih slučajeva korupcije na regionalnom nivou,
5. Treba intenzivirati regionalnu saradnju i razmenu podataka u određenim segmentima borbe protiv korupcije, kao što su objavljivanje imovine i sukobi interesa. U tom smislu, vlade treba da usvoje regionalni instrument za razmenu podataka, koji će uz podršku civilnog društva pripremiti Regionalna anti-korupcijska inicijativa (RAI).

Izvor: Grupa 484

Nedostatak vladavine prava i korupcija u zapadnobalkanskim zemljama predstavljaju osnovne zajedničke probleme. Njihovo rešavanje u osnovi je svih sistemskih napora da se pronađu rešenja za probleme koji prete da destabilizuju region. Uzimajući u obzir skorašnju regionalnu dinamiku – sveprisutne tenzije na relaciji Beograd–Priština, proteste koje su organizovali studenti nakon predsedničkih izbora u Srbiji, manjak slobode u medijskom izveštavanju, incidente u makedonskoj vladi, ulazak Crne Gore u NATO – postavlja se pitanje održivosti saradnje zapadnobalkanskih suseda. Na koji način i u kojoj meri će države Zapadnog Balkana moći da ispune zaključke sa tršćanskog Samita i da preuzmu korake kako bi rešili sistemske probleme i jačali regionalnu saradnju, ostaje da se vidi.

*Nevena Šekarić
Beogradski centar za bezbednosnu politiku*

IMPRESSUM

Izdavač

Beogradski centar za bezbednosnu politiku
Đure Jakšića 6/5, 11000 Beograd, Srbija
www.bezbednost.org

Urednik

Bojan Elek
(bojan.elek@bezbednost.org)

Autori/ke

Tanja Ignjatović, Milan Aleksić, Maja Bjeloš,
Gordana Grujičić, Nevena Šekarić

Dizajn i prelom:

Marko Marinković

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Evropske unije.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost koalicije prEUgovor i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

Septembar 2017, Beograd

PRED VAMA JE

rEUformator – informator o poglavljima 23 i 24

rEUformator je namenjen profesionalcima, državnim službenicima, studentima, novinarima, predstavnicima civilnog društva, građanima i građankama zainteresovanim za praćenje politika iz dva najvažnija poglavlja u procesu pregovora o učlanjenju Srbije u Evropsku uniju. Nastao je u okviru koalicije **prEUgovor**, koja praćenjem procesa pregovora u oblastima pravosuđa i osnovnih prava (poglavlje 23) i oblasti pravde, slobode i bezbednosti (poglavlje 24) treba da doprinese suštinskoj demokratizaciji Srbije. Tekstovi koji se nalaze u rEUformatoru objavljuju se redovno na sajtu www.preugovor.org

Ukoliko:

želite da sarađujete ili da objavimo vest o nekoj vašoj aktivnosti, pošaljite imejl urednicima sa naslovom *Prilog za rEUformator*

želite da se prijavite ili odjavite sa mejling-liste pošaljite imejl *Prijava – Odjava rEUformator* na:
info@preugovor.org

